

УДК 01(073) Є. М. ТОДОРОВА

125-РІЧНИЙ ШЛЯХ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ: БІБЛІОГРАФІЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ

БІБЛІОТЕКА В ДЗЕРКАЛІ БІБЛІОГРАФІЇ

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка: (1886–2011) : кат. вид. б-ки та публікацій про її діяльн. : [у 4 ч.] / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [уклад.: О. П. Куніч, Н. І. Полянська, Т. О. Сосновська, В. О. Ярошик, Т. Л. Кульшицька, А. О. Черевко]. — Х., 2011. — 485 с. — (До 125-річчя Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка). — Електронний аналог: режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/83.pdf>.

У жовтні 2011 р. одна з найстаріших бібліотек України — Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка — відзначила 125-річний ювілей.

За понад 125-річну історію ХДНБ ім. В. Г. Короленка сформувала потужну інформаційну базу національного значення — універсальний за змістом фонд вітчизняних і зарубіжних документів. Нині ХДНБ В. Г. Короленка — одна з найбільших наукових бібліотек Європи (фонд книгозбірні налічує понад 7 млн документів, унікальних за змістом та видовим складом), провідний науковий центр у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і книгознавства. За обсягом фонду бібліотека посідає друге місце в країні (після Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України) і перше — серед бібліотек системи Міністерства культури України.

ХДНБ ім. В. Г. Короленка — один з найстаріших культурно-просвітницьких закладів України — була відкрита в жовтні 1886 р. як Харківська громадська бібліотека і за 125 років існування стала потужним інформаційним центром, що надає послуги понад 50 тис. користувачів щорічно.

Про основні проблеми, напрями і масштаби діяльності книгозбірні, які відображені в її виданнях, працях співробітників та публікаціях про неї, і надає відомості рецензований посібник.

З часів заснування до наших днів вийшли друком численні видання бібліотеки, а також публікації про її діяльність на різних етапах розвитку. Представлені у посібнику матеріали є джерелознавчою базою для подальшого ґрунтовного вивчення історії і досвіду роботи однієї з найбільших книгозбірень країни і бібліотечної справи в Україні загалом.

З нагоди 100-річного ювілею та відзначення 110- та 120-річчя заснування ХДНБ ім. В. Г. Короленка було опубліковано три бібліографічні покажчики. Укладачі вирішили до 125-річчя книгозбірні узагальнити видану та додати нову бібліографічну інформацію про бібліотеку в одному виданні. Тож рецензований посібник містить доопрацьовані матеріали трьох частин (ч. 1. 1886 — 1986 рр.; ч. 2. 1986 — 1996 рр.; ч. 3. 1996 — 2006 рр.) та додану четверту частину,

---

яка відображає інформацію про діяльність установи за 2006 — 2011 рр. Кумуляція попередніх показників в одному виданні зумовила хронологічно-тематичне групування матеріалу, яке дозволяє виявити основні напрями діяльності та розвитку закладу в певні історичні періоди, але, на наш погляд, не надає цілісної картини. Доцільно було б використати все ж таки тематичне групування, в середині розділів — алфавітне, а хронологічний показник подати як допоміжний.

Послідовність тематичних розділів є логічною, визначається темою, цільовим та читацьким призначенням показника, внутрішніми зв'язками між розділами. Бібліографічний «портрет» бібліотеки розкриває її організаційно-адміністративні й управлінські засади, історію, роботу структурних підрозділів, основні напрями діяльності, видавничу продукцію, публікації співробітників, які не стосуються діяльності закладу або вийшли поза її межі, матеріали про бібліотеку і співробітників, її наукові, культурні та міжнародні зв'язки.

Варто відзначити гнучкість методичних рішень укладачів, продиктованих логікою групування матеріалу, об'єктів відображення. Так, усередині найдрібніших рубрик бібліографічні описи розміщено хронологічно (наприклад, з метою висвітлення динаміки видавничої діяльності) або за персональними гніздами («Матеріали про співробітників») тощо.

Аналіз діяльності бібліотеки і його бібліографічне відображення свідчать, що нині заклад є провідною документально-комунікаційною установою регіону і країни. ХДНБ ім. В. Г. Короленка поширює свою діяльність як науково-методичний центр з питань книгознавства, формування, збереження, експертизи та використання раритетних бібліотечних зібрань на всю Україну. Очолює цей напрям знаний фахівець, завідувач науково-дослідного відділу книгознавства, колекцій рідкісних видань і рукописів, доктор філологічних наук, професор І. Я. Лосієвський.

Інноваційністю і творчим пошуком характеризується діяльність бібліотеки, спрямована на розвиток національної культури, українознавства, краєзнавства. На базі відділу «Україніка», який очолює заслужений працівник культури України Н. І. Полянська, здійснює свою діяльність обласна організація Національної спілки краєзнавців України, з 1978 р. діє авторитетний у регіоні клуб «Краєзнавець». Як провідний центр національної та краєзнавчої бібліографії бібліотека друкує науково-допоміжні тематичні, біобібліографічні і персональні посібники, серед яких: «Книги українською мовою у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка (1798–1923)», «Українська преса у фондах ХДНБ ім. В. Г. Короленка», «Економічна україніка (1990–2004 рр.)», «Історія Слобідської України», «Історія міст і сіл Харківської області», «Історія Харківської єпархії: до 200-річчя заснування», «Харків. XX століття», «Шевченкіана української

діаспори», «Підприємництво та комерційна діяльність в Україні: з історії розвитку», персональні серії «Краєзнавці Слобожанщини», «Діячі української діаспори» та багато інших.

Бібліотеці належить одне з провідних місць у забезпеченні інформацією потреб науки і виробництва. На базі відділу науково-інформаційного забезпечення інноваційних процесів, який очолює заслужений працівник культури України В. Г. Прохорова, діє центр інформаційної підтримки винахідництва. Щороку відбуваються науково-практичні конференції «Проблеми винахідництва і раціоналізаторської діяльності в Харківській області», друкується серія посібників «Винахідники Харківщини».

Як провідний науково-дослідний центр у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства, ХДНБ щороку розробляє 14 — 15 досліджень всеукраїнського, регіонального та локального рівнів, серед них фундаментальні: «Документальна пам'ять України», «Реституція бібліотечних фондів», «Українська книга та періодичні видання у фондах бібліотек та музеїв системи Міністерства культури України (1574 — 1923 рр.)», інші, відбуваються міжнародні та всеукраїнські науково-практичні конференції (тематичні конференції та семінари бібліографознавчої тематики, щорічні «Короленківські читання» та ін.). Виходять друком «Збірник наукових праць» бібліотеки, хроніка подій, довідники з історії бібліотеки та бібліотек Харкова та ін.

Відображені в каталозі видання свідчать про те, що ХДНБ ім. В. Г. Короленка нині — потужний центр науково-інформаційного забезпечення фахівців у галузі соціальних комунікацій, зокрема бібліотекознавців, бібліографів, книгознавців. Працівники бібліотеки надають оперативну й актуальну інформацію своїм колегам, викладачам, аспірантам, докторантам, студентам за допомогою зведеного каталогу нових надходжень до провідних бібліотек Харкова «Бібліотечна справа. Бібліотекознавство. Бібліографознавство» (щокварталу), а історики книги і бібліотечної справи, бібліографії знайдуть інформацію в друківаних ретроспективних каталогах «Документи з бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка» (опубліковано 4 випуски).

Постійно підвищується і якісно поліпшується науковий рівень видань ХДНБ ім. В. Г. Короленка. Як доводять проведені нами підрахунки, на основі відображених у рецензованому посібнику документів, протягом п'яти років (2007 — 2011 рр.) було надруковано 238 одиниць. Жанрова палітра їх різноманітна: це бібліографічні покажчики, каталоги, інформаційні списки, матеріали науково-практичних конференцій, довідники, проспекти, нариси, статті тощо.

Про високий фаховий рівень співробітників бібліотеки свідчать і численні статті у фахових журналах, книгознавчі та

літературознавчі розвідки, повідомлення та доповіді на наукових конференціях, семінарах, читаннях, нариси тощо. Так, за 2007 — 2011 рр. вийшло друком 175 публікацій: наукові розвідки, опубліковані на сторінках провідних професійних фахових видань «Бібліотечний форум України», «Бібліотечна планета», «Вісник Харківської державної академії культури», «Мир бібліографії», а також активна участь у регіональних та всеукраїнських проєктах: «Енциклопедії сучасної України», довіднику «Літературна Харківщина», журналі «Губернія», газетах «Культура і життя», «Слобідський край», тижневику «2000» та ін.

Значних зусиль для розвитку бібліотеки докладає її директор — заслужений працівник культури України, кавалер ордену княгині Ольги III ступеня В. Д. Ракитянська, яка створює справжній Центр знань XXI ст., комфортний для користувачів осередок духовності.

Тож типологія відображених у покажчику, що рецензується, документів є різноманітною: офіційні, наукові, науково-популярні, виробничі, довідкові й інформаційні видання. При цьому офіційні документи, якими керувалася бібліотека на різних історичних етапах свого розвитку, містяться в окремому розділі, винесеному за межі 1-4 частин. На майбутнє хотілося б порадити укладачам долучати не лише друквані матеріали, але й електронні джерела.

Бібліографічні описи відповідають чинному стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». За необхідності укладачі супроводжують їх довідковими анотаціями.

Слід зауважити: завдяки тому, що в посібнику досить широко представлені праці бібліографів, бібліографічні покажчики різних типів, це видання виконує не лише довідкову функцію, але й є метабібліографічним покажчиком.

Науково-довідковий апарат видання достатньо розгорнутий і складається з передмови, іменного покажчика, списків використаних джерел та скорочень, не передбачених чинними стандартами.

Загалом рецензований посібник має зацікавити не лише фахівців бібліотечної справи, працівників інформаційних установ, але й культурологів, викладачів, аспірантів та студентів навчальних закладів культури.

Можна також відзначити досконале поліграфічне оформлення покажчика, виданого за підтримки Міністерства культури України рекламною агенцією «ІРІС»: тверда палітурка, мелований папір.

Про високий рівень видання свідчить і відзнака Української бібліотечної асоціації, яка визначила його переможцем у номінації «Бібліографічний посібник року» (2012).

Надійшла до редколегії 07.02.2013 р.